

Chapter: 3

- Q.1 दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून लिहा** 2
- 1 पोर्तुगीज, ..., फ्रेंच, ब्रिटिश असे सर्व युरोपीय भारताची बाजारपेठ काबीज करण्याच्या सत्तास्पर्धेत उतरले.
(अ) ऑस्ट्रियन (ब) डच (क) जर्मनी (ड) स्वीडीश
- Ans** पोर्तुगीज, डच, फ्रेंच, ब्रिटिश असे सर्व युरोपीय भारताची बाजारपेठ काबीज करण्याच्या सत्ता स्पर्धेत उतरले.
- 2 जमशेद टाटा यांनी ..... येथे टाटा आयर्न अँड स्टील कंपनीचा पोलाद निर्मितीचा कारखाना स्थापन केला.
(अ) मुंबई (ब) कोलकता (क) जमशेदपूर (ड) दिल्ली
- Ans** जमशेद टाटा यांनी **जमशेदपूर** येथे टाटा आयर्न अँड स्टील कंपनीचा पोलाद निर्मितीचा कारखाना स्थापन केला.
- Q.2 दिलेली संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.** 2
- 1
व्यक्ती	कार्ये
लॉर्ड कॉर्नवालिस	.....
.....	सतीबंदीचा कायदा केला.
लॉर्ड डलहौसी	.....
.....	एशियाटीक सोसायटी ऑफ बंगाल ची स्थापना
- Ans**
व्यक्ती	कार्ये
लॉर्ड कॉर्नवालिस	भारतात मुलकी सेवा
लॉर्ड विल्यम बेंटिंक	सतीबंदीचा कायदा केला.
लॉर्ड डलहौसी	दत्तकविधान नामंजूर
विल्यम जोन्स	एशियाटीक सोसायटी ऑफ बंगाल ची स्थापना
- Q.3 टीपा लिहा.** 2
- 1 इंग्रजांची आर्थिक धोरणे.
- Ans** i. औद्योगिक क्रांतीमुळे इंग्लंडमध्ये भांडवलशाही अर्थव्यवस्था रूढ झाली होती.
ii. या व्यवस्थेला पोषक अशी अर्थव्यवस्था त्यांनी भारतात रुजवली.
iii. त्यामुळे इंग्लंडचा आर्थिक लाभ झाला परंतु भारतीयांचे मात्र आर्थिक शोषण होऊ लागले.
- Q.4 पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा.** 4
- 1 भारतातील जुन्या उद्योगधंद्यांचा न्हास झाला.
- Ans** i. भारतातून इंग्लंड निर्यात होणाऱ्या मालावर इंग्रज सरकार जबरदस्त कर आकारत असे.
मात्र, इंग्लंडमधून भारतात आयात होणाऱ्या मालावर अतिशय कमी कर आकारला जात असे. या व्यापारात इंग्रजांचाच फायदा होत असे.
iii. इंग्लंडमधून येणारा माल यंत्रांवर तयार होत असल्याने त्याचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणात होत असे.
iv. यंत्रांवर तयार होणारे हे उत्पादन भारतीय उत्पादनापेक्षा स्वस्त असल्याने त्याची विक्री अधिक होत असे.
परिणामी या स्पर्धेत भारतीय उद्योगधंद्यांचा टिकाव न लागल्यामुळे त्यांचा न्हास झाला.
- 2 भारतातील शेतकरी कर्जबाजारी झाले.
- Ans** i. शेतसारा धान्याच्या रूपात न भरता रोख पैशांच्या स्वरूपात भरण्याचा आणि तो वेळेत न भरल्यास जमीन जप्त करण्याचा नियम सरकारने केला.
ii. रोखीने शेतसारा भरण्यासाठी शेतकरी मिळेल त्या भावाने धान्य विकू लागले.
iii. व्यापारी व दलाल शेतकऱ्यांची अडवणूक करून वाजवीपेक्षा कमी दराने माल खरेदी करीत.
शेतसारा भरण्यासाठी प्रसंगी जमिनी सावकाराकडे गहाण टाकून कर्ज घ्यावे लागे; त्यामुळे इंग्रजांच्या काळात भारतातील शेतकरी
iv. कर्जबाजारी झाले.